

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

4/2015

гр.София, 06.11.2017 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска колегия, в съдебно заседание на 19 октомври 2017 год. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и

ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:

КРАСИМИР ВЛАХОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ

на ОТДЕЛЕНИЯ: БОЙКА СТОИЛОВА

СВЕТЛА ДИМИТРОВА

ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА

БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЖАНИН СИЛДАРЕВА	19. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
2. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	20. ВАСИЛКА ИЛИЕВА
3. СТОИЛ СОТИРОВ	21. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
4. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ	22. ЗОЯ АТАНАСОВА
5. СВЕТЛА ЦАЧЕВА	23. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
6. ВЕСКА РАЙЧЕВА	24. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
7. ПЛАМЕН СТОЕВ	25. БОРИС ИЛИЕВ
8. ЗЛАТКА РУСЕВА	26. ДИАНА ХИТОВА
9. ДИЯНА ЦЕНЕВА	27. БОЯН ЦОНЕВ
10. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	28. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА
11. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА	29. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
12. МАРИО ПЪРВАНОВ	30. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
13. ЕМИЛ ТОМОВ	31. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
14. АЛБЕНА БОНЕВА	32. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
15. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА	33. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
16. ЖИВА ДЕКОВА	34. ГЕРГАНА НИКОВА
17. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА	35. МАЙЯ РУСЕВА
18. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА	36. ЕРИК ВАСИЛЕВ

37. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
38. ВАНЯ АТАНАСОВА

39. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ
40. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА

при участието на секретаря КЛАВДИЯ ДАЛИ
постави на разглеждане тълкувателно дело № 4 по описа за 2015 г.
на Общото събрание на Гражданска колегия
докладвано от съдия ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА

Тълкувателното дело е образувано по разпореждане на Председателя на ВКС от 17.06.2014 г. и допълнително разпореждане от 10.11.2015 г. на основание чл.128, ал.1 от Закона за съдебната власт по следните въпроси, по които е налице противоречива съдебна практика:

1. Как се определя цената на иска и дължимата държавна такса по искове с правна квалификация чл.109 ЗС.

2. Подлежат ли на вписване исковите молби по чл.109 ЗС.

3. Необходимо ли е ищецът по иск с правна квалификация чл.109 ЗС във всички случаи да доказва, че неоснователното действие на ответника му пречи да упражнява своето право.

Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд, за да се произнесе по поставените въпроси, съобрази следното:

1. По въпроса как се определя цената на иска и дължимата държавна такса по искове с правна квалификация чл. 109 ЗС.

Според едното от поддържаните в съдебната практика становища искът с правна квалификация чл.109 ЗС е неоценяем. Според другото становище- искът е оценяем, а според трето становище- искът е оценяем или неоценяем в зависимост от конкретното искане.

Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд приема за правилно третото становище по следните съображения: По смисъла на чл. 68 ГПК цената на иска представлява парична оценка на предмета на делото, т.е. на твърдяното или отричано от ищеца гражданско субективно право, чието естество обективно следва от фактическия състав, който го поражда (фактите и обстоятелствата, посочени в обстоятелствената част на исковата молба) и съдържанието на спорното право, посочено в петитума на исковата молба, чието съществуване или несъществуване ищецът иска да бъде установено в съдебното решение със сила на пресъдено нещо. Дали един иск е оценяем или неоценяем се

определя от това дали предмет на делото е имуществено (оценимо в пари) или неимуществено (неоценимо в пари) право.

Искът с правна квалификация чл. 109 ЗС, т.нар. негаторен иск (*actio negatoria* – отрицателен иск) е иск за собственост. В Закона за собствеността той е уреден като един от исковете за защита на правото на собственост наред с положителния ревандикационен иск (*vindicatio rei*) и конститутивния иск за определяне на граници (*actio funium regundorum*).

Ревандикационният иск (*vindicatio rei*) – искът на невладеещия собственик срещу владеещия несобственик – може да бъде предявен съгласно чл. 108 ЗС и срещу държателя на несобствената вещ. Съгласно чл. 111, ал. 1 ЗС разпоредбите относно недвижимите вещи се прилагат и спрямо вещните права върху недвижимите имоти, ако законът не постановява друго, т.е. на виндикация подлежат не само вещите, но също и сервитутите (*vindicatio servitutis*), както и другите ограничени вещни права. Предмет на виндикационните искове са правото на собственост, съответно – вещните права върху чужда вещ, затова съгласно т. 2а от Тълкувателно решение № 4 от 14.03.2016 по тълк.д. № 4 от 2014 г. на ОСГК на ВКС съдебното решение по тези искове трябва да съдържа два диспозитива: един за принадлежността на правото на собственост, съответно за титулярството на ограниченото вещно право, и втори – за съществуването на притезанието за предаване на владението или на правомощието за упражняване на съответното ограничено вещно право.

В Закона за собствеността не е уреден изрично установителният иск за собственост, но съгласно правната доктрина и съдебна практика (т. 2 от Тълкувателно решение № 8 от 27.11.2013 по тълк.д. № 8 от 2012 г. на ОСГК на ВКС), той е допустим винаги, когато собственикът ограничава търсената защита до признаването на правото му на собственост и не претендира произтичащите от това притезания по отношение на владелеца или държателя на вещта. Целта на установителния иск за собственост е да защити правото на собственост, когато ищецът владее вещта или когато не я владее – да прекъсне течащата придобивна давност в полза на ответника, както и да превърне занапред владението му в недобросъвестно. Предметът на делото по установителния иск за собственост е същият като предмета на делото по ревандикационния иск, затова цената на иска е същата и събираната такса е същата. За цената на иска и за събираната такса е без значение дали е заявена осъдителната част на виндикационния иск или не е заявена.

Негаторният иск също е иск за защита на собствеността, но отрицателен, защото предмет на делото не е нито правото на собственост върху (засегнатия) имот на ищеца, нито правото на собственост върху (пречещия) имот на ответника. Правото на собственост върху тези два имота има значение за основателността на негаторния иск, но те остават вън от предмета на делото (по тях съдът се произнася само в мотивите на решението като по преюдициални правоотношения) и по тях не се

формира сила на пресъдено нещо. Затова тяхната данъчна оценка, а ако няма такава – тяхната пазарната цена няма значение за цената на иска и за определянето на размера на дължимата такса.

В съвременното вещно право предмет на делото по негаторния иск може да е не само несъществуването на сервитут, но и несъществуването на ограничени вещни права, както и на всяко друго бреме върху имота, което да задължава собственика да търпи различни по характер въздействия върху имота, които само смущават упражняването на правото на собственост на ищеца повече от допустимото, но без да отнемат неговото владение. Затова решението по негаторния иск не съдържа диспозитиви за правото на собственост върху засегнатия и пречещия имоти, а само за съществуването или несъществуването на сервитут, на някакво ограничено вещно право или на друго бремe (право на въздействие), което собственикът е длъжен да търпи.

Негаторният иск, като иск за защита на собствеността, предоставя правна защита на правото на собственост срещу всяко пряко и/или косвено неоснователно въздействие, посегателство или вредно отражение над обекта на правото на собственост, което пречи на допустимото пълноценно ползване на вещта (имота) според нейното предназначение, но без да отнема владението на собственика. С предявяването му се цели това неоснователно въздействие да бъде преустановено или да бъдат премахнати последиците от него. Предмет на делото е несъществуването на правото от ответникът да въздейства върху вещта, поради което цената на иска и дължимата държавна такса следва да се определят според естеството на това въздействие. За разлика от установителния иск за признаване или отричане на право на собственост върху недвижим имот и ревандикационния иск, нито правото на собственост върху имота на ищеца (засегнатия имот), нито правото на собственост върху имота на ответника (пречещия имот) се включва в предмета на делото при предявен негаторен иск така, както правото на собственост върху засегнатия и пречещия имоти не влиза в предмета на делото по идентичния иск за виндикация на съответния сервитут или ограничено вещно право.

Неприемливо е разбирането, че чрез виндикационните и негаторните иски се предявява някаква част от правомощията, съдържащи се в правото на собственост, поради което при всички тях предмет на делото е цялото право на собственост и цената на предявения иск е паричната оценка на това право. Ако се предявява някаква част от отделни правомощия, то цена на иска не би трябвало да е паричната оценка на всичките, а само на предявената част от правомощията.

Исковете за защита на правото на собственост не са процесуално средство за упражняване на съдържащите се в правото на собственост правомощия, а за защита на различни аспекти на правото на собственост според вида и интензитета на тяхното накърняване. Правото на

собственост е предмет на делото, когато се претендира неговото съществуване или несъществуване, а когато това право се защитава от ограничаване или друго накърняване, предмет на делото е несъществуването на съответните ограничения и неправомерността на накърненията, както и преустановяването на неправомерните въздействия и възстановяване в положението отпреди нарушението. Неприемливо е възможността правото на собственост да бъде защитено от дребни накърнения да бъде обусловена от заплащането на такса, определена върху данъчната оценка, а ако няма такава – върху пазарната цена на засегнатия имот.

Когато търсената защита по негаторния иск се ограничава до отричането на претендирания сервитут или ограничено вещно право и не претендира произтичащите от това притезания по отношение на нарушителя, предмет на делото по предявен негаторен иск е несъществуването на съответния сервитут или на друго ограничено вещно право, т.е. на оценими в пари имуществени права. Тяхната парична оценка е цена на иска. И доколкото става въпрос за вещни права, цената на иска се определя по реда на чл.69, ал.1, т.2 ГПК върху данъчната оценка, а ако няма такава – върху пазарната цена на отричаното вещно право, а държавната такса се определя по реда на чл.71, ал.2 ГПК върху 1/4 от така формираната цена на иска.

Когато предявеният негаторен иск не съдържа осъдителен петитум и предмет на делото е несъществуването на друг вид въздействие, което собственикът да е длъжен да търпи, и то има парична оценка, върху нея следва да бъде определена цената на иска и съответно – размера на дължимата държавна такса, а ако отричаното въздействие няма парична оценка, размерът на държавната такса следва да се определи от съда по реда на чл. 71, ал. 1, изр. 2 ГПК.

Когато чрез негаторен иск по отношение на ответника се предявяват притезателни права, които произтичат от несъществуването на сервитут, на някакво ограничено вещно право или друго бреме върху имота на ищеца и се претендира ответникът да бъде осъден да се въздържа от определени действия (да бездейства) или да извърши определени незаместими или заместими действия, искът има за предмет реалното изпълнение на задължения, произтичащи от нарушаването на вещното право на ищеца, съответно възстановяването му в положението отпреди нарушението. В случаите, когато делото има за предмет задължение за бездействие или за незаместимо действие, искът няма парична оценка, поради което размерът на дължимата държавна такса съгласно чл. 71, ал. 1, изр. 2 ГПК се определя от съда. Когато делото има за предмет задължение за заместимо действие, цената на иска представлява паричната оценка на разходите за материали и труд, необходими за осъществяването на действието, върху който размер се определя дължимата държавна такса.

В хипотезата на предявен осъдителен негативен иск съдът не дължи произнасяне с отделен диспозитив относно правото на собственост, тъй като същото по вече изложените съображения не е предмет на делото.

2. По въпроса подлежат ли на вписване исковите молби по чл.109 ЗС.

Според едно от поддържаните становища исковата молба по чл.109 ЗС не подлежи на вписване, а според второто становище- подлежи на вписване съобразно разпоредбите на чл.114, б."в" и чл.112, б."з" и б."а" ЗС.

Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд приема за правилно първото становище по следните съображения: Вписването по принцип има оповестително действие. Съгласно чл.1 от Правилника за вписванията то се състои в даване гласност на подлежащите на вписване актове, а когато се вписват иски молби- в даване гласност на спора по отношение на третите на този спор лица. Само по изключение, в изрично посочените в закона случаи /например чл.114, б."б", изр.2 ЗС във връзка с исковите по чл.19, ал.3 ЗЗД, чл.17, ал.2 ЗЗД, чл.33, ал.3 ЗЗД, чл.88, ал.2 ЗЗД, чл.135, ал.1, изр.последно ЗЗД, чл.227, ал.5 ЗЗД/ вписването на исковите молби има и защитно действие: осигурява противопоставимост на правата на ищеца срещу всички права, придобити от трети лица след вписването.

На вписване подлежат само актовете и исковите молби, за които с изрична законова разпоредба е предвидено вписване: в чл.112- чл.116 от Закона за собствеността, в някои други закони /например в ЗЗД/ и в Правилника за вписванията. Съгласно чл.114, ал.1, б."в" ЗС и чл.11 от Правилника за вписванията вписват се исковите молби за постановяване на съдебни решения по чл.112, ал.1, б."з" ЗС /съответно решения по чл.4, б."з" от Правилника за вписванията/, а съгласно чл.112, ал.1, б."з" ЗС на вписване подлежат всички съдебни решения, които заместват актовете по чл.112, ал.1, б."а" ЗС. С изменението на чл.112, ал.1, б."а" ЗС, публ. в ДВ бр.34 от 2000 г., бе прието, че се вписват не само актовете, с които се прехвърля правото на собственост или се учредява, прехвърля, изменя или прекратява друго вещно право върху недвижими имоти, но и актовете с които се признават такива права.

С оглед тези разпоредби на ЗС и Правилника за вписванията исковите молби по искове с правна квалификация чл.109 ЗС не подлежат на вписване, тъй като решенията по тези искове нито учредяват, прехвърлят, изменят или прекратяват, нито признават право на собственост върху недвижими имоти или друго вещно право върху такива имоти.

Вън от предмета на делото по негаторния иск са както правото на собственост върху имота, собственост на ищеца, така и правото на собственост върху имота, собственост на ответника. Ако тези материални субективни права са вън от предмета на делото, не би следвало да има място за вписване на исковата молба, която повдига висящността на спор, който няма за предмет правото на собственост.

Неприемливо е /особено без изрична разпоредба в закона/ да се урежда вписване на отрицателен иск както по персоналната партида на ищеца, в която няма вписване на съответната тежест, така и по персоналната партида на ответника, в която няма вписване на съответното „господство“.

Отделно стои въпросът, че негаторният иск може да има за предмет друго бреме, което не е нито сервитут, нито друго ограничено вещно право.

3. По въпроса необходимо ли е ищецът по иск с правна квалификация чл.109 ЗС във всички случаи да доказва, че неоснователното действие на ответника му пречи да упражнява своето право.

Според едно от поддържаните становища ищецът по иск с правна квалификация чл.109 ЗС във всички случаи следва да докаже, че неоснователното действие на ответника му пречи да упражнява правото си, а според другото становище- това не е необходимо във всички случаи.

Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд приема за правилно следното становище:

Съгласно чл.109 ЗС собственикът може да иска прекратяване на всяко неоснователно действие, което му пречи да упражнява своето право. От самия текст на разпоредбата е видно, че двете задължителни условия за уважаването на иска са: неоснователността на действията на ответника по негаторния иск и създаването на пречки за собственика да упражнява правото си на собственост в неговия пълен обем. Ако действията на ответника са основателни, няма да е налице хипотезата на чл.109 ЗС. Същото ще бъде, ако действията са неоснователни, но не създават пречки на собственика. Следователно, за уважаването на този иск във всички случаи е необходимо ищецът да докаже не само че е собственик на имота и че върху този имот ответникът е осъществил неоснователно въздействие /действие или бездействие/, но и че това действие или бездействие на ответника създава за ищеца пречки за използването на собствения му имот по-големи от обикновените /чл.50 ЗС/. Преценката за това кои въздействия са по-големи от обикновените и поради това са недопустими, е конкретна по всяко дело.

Понякога естеството на извършеното от ответника нарушение е такова, че е ясно, че с него се пречи на собственика да упражнява правото си в пълен обем. Например, такива са случаите, в които в исковата молба се твърди и по делото е доказано, че ответникът осъществява действия в собствения на ищеца имот или поддържа създадени в резултат на такива действия състояния в имота, без да има облигационно, пълно или ограничено вещно право или сервитут върху този имот. Тъй като правото на собственост е абсолютно и неограничено право, което задължава всички трети лица да се въздържат от каквито и да било въздействия върху собствения на ищеца имот, а собственикът не е длъжен да търпи в имота си каквото и да било действие, което се извършва без негово съгласие, самото пряко въздействие върху имота на собственика, без негово съгласие и от лице, което няма право да осъществява такова въздействие, представлява пречка за собственика да упражнява правото си. Други такива случаи са например, когато действията на ответника са в нарушение на строителни или санитарно-хигиенни правила и норми, които са установени в закона единствено с оглед осигуряване на възможност за пълноценно ползване на съседните имоти по предназначение или за запазване на живота и здравето на живеещите в определено населено място или част от него. Това се приема и в практиката на ЕСПЧ- например в мотивите на решение от 25.11.2010 г. на ЕСПЧ по делото на Милева и др. срещу България, относно действията на трети лица, изразяващи се в превишаване на определените в националното законодателство или нормалните за живота в модерния град нива на шум и произтичащите от тези действия пречки за нормалното ползване на собственото на ищеца жилище.

С оглед на твърденията на ищеца и събраните по делото доказателства по всяко дело, съдът следва да извърши конкретна преценка относно това дали неоснователните действия или бездействия на ответника по негативния иск създават за ищеца пречки за упражняване на правото му на собственост и дали тези пречки са по-големи от обикновените.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд на РБ

Р Е Ш И :

1. Когато предявеният негативен иск не съдържа осъдителен петитум и предмет на делото е несъществуването на сервитут или друго ограничено вещно право, цената на иска се определя от паричната оценка на отричания сервитут или друго ограничено вещно право по реда на

чл.69, ал. 1, т. 2 ГПК върху данъчната оценка, а ако няма такава – върху неговата пазарна цена, а държавната такса се определя по реда на чл. 71, ал. 2 ГПК върху една четвърт от така формираната цена на иска.

Когато предявеният негаторен иск не съдържа осъдителен петитум и предмет на делото е несъществуването на друго бреме (право на въздействие), което собственикът да е длъжен да търпи и то има парична оценка, върху нея се определя цената на иска и съответно– размера на дължимата държавна такса, а ако отричаното бреме няма парична оценка, искът е неоченьем и съгласно чл. 71, ал. 1, изр. 2 ГПК размерът на държавната такса се определя от съда.

Когато негаторният иск съдържа осъдителен петитум – претендира се ответникът да бъде осъден да се въздържа от определени действия (да бездейства) или да извърши определени незаместими действия, искът е неоченьем и размерът на дължимата такса съгласно чл. 71, ал. 1, изр. 2 ГПК се определя от съда, а когато се претендира ответникът да бъде осъден да извърши определени заместими действия, цената на иска е паричната оценка на разходите за материали и труд, необходими за осъществяване на действията, върху който размер се определя дължимата такса, а когато оценката представлява затруднение – от съда по реда на чл. 70, ал. 3 ГПК.

2. Исковите молби с правна квалификация чл.109 ЗС не подлежат на вписване.

3. За уважаване на иска с правна квалификация чл.109 ЗС е необходимо ищецът да докаже, че неоснователното действие на ответника му пречи да упражнява своето право.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,
 ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
 ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
 КРАСИМИР ВЛАХОВ ...о.м.т.1 и т.2

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
 на ОТДЕЛЕНИЯ: БОЙКА СТОИЛОВА.....
 СВЕТЛА ДИМИТРОВА.....
 ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА.....
 БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЖАНИН СИЛДАРЕВА.....	21. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
2. СТОИЛ СОТИРОВ.....	22. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
3. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ.....	23. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....о.м.т.1 и т.2
4. СВЕТЛА ЦАЧЕВА.....	24. БОРИС ИЛИЕВ.....
5. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....	25. ДИАНА ХИТОВА..... о.м.т.1 и т.2
6. ПЛАМЕН СТОЕВ.....	26. БОЯН ЦОНЕВ..... о.м.т.1 и т.2
7. ЗЛАТКА РУСЕВА.....	27. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....
8. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....	28. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ..... о.м.т.1 и т.2
9. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....о.м.т.1 и т. 2	29. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....
10. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....о.м.т.1 и 2	30. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА.....
11. МАРИО ПЪРВАНОВ.....	31. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
12. ЕМИЛ ТОМОВ.....	32. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
13. АЛБЕНА БОНЕВА.....	33. ГЕРГАНА НИКОВА.....
14. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....	34. МАЙЯ РУСЕВА.....
15. ЖИВА ДЕКОВА.....о.м. т.1 и т.2	35. ЕРИК ВАСИЛЕВ.....
16. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....	36. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА... о.м.т.1 и т.2
17. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....	37. ВАНЯ АТАНАСОВА.....
18. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....	38. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ.....
19. ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....	39. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА.....
20. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....о.м. т.1 и т.2	

**Особено мнение по т.1 от Тълкувателното решение по
тълкувателно дело № 4 от 2015 г. на ОСГК на ВКС**

Съгласно чл.68 ГПК цената на иска е паричната оценка на предмета на делото. Дали един иск е оценяем или не оценяем се определя от това дали предмет на делото е имуществено /оценимо в пари/ или неимуществено субективно право, а не от интензитета и

формата на нарушаване на това право, нито от конкретния петитум на иска. Последните предопределят само вида на търсената с иска защита. Поради това отговорът на въпроса за цената на иска с правна квалификация чл.109 ЗС е предопределен от отговора на въпроса какъв е предметът на делото по този иск.

По принцип предмет на делото е твърдяното или отричано от ищеца гражданско субективно право, чието правно естество обективно следва от фактическите твърдения и петитума на исковата молба въз основа на правната норма и чието съществуване или несъществуване ищецът иска да бъде установено от съда със сила на пресъдено нещо.

Неоценяеми са само исковете относно неимуществени права и установителните иски относно факти. С предявяването на иска по чл.109 ЗС се търси защита на имуществено право, поради което този иск не може да бъде определен като неоценяем.

Искът с правна квалификация чл.109 ЗС е уреден като част от глава IX от Закона за собствеността, озаглавена „Защита на правото на собственост”, като разпоредбата на чл.109 ЗС /за негаторния иск/ систематически следва разпоредбата на чл.108 ЗС /за ревандикационния иск/. Както е прието в Тълкувателно решение № 31/84 г. от 06.02.1985 г. на ОСГК на ВС, негаторният иск предоставя правна защита на правото на собственост срещу всяко пряко и/или косвено неоснователно въздействие, посегателство или вредно отражение над обекта на правото на собственост, което може и да не накърнява владението, но ограничава, смущава и пречи на допустимото пълноценно ползване на вещта /имота/ според нейното предназначение, отдадено от собственика ѝ. Поради това не може да има каквото и да е съмнение, че искът с правна квалификация чл.109 ЗС е един от основните иски за защита на правото на собственост.

Предмет на защита при предявен по реда на чл.109 ЗС иск е правото на собственост на ищеца в хипотези, при които чрез неоснователно действие се пречи на собственика да упражнява своето право. Правото на собственост е призната и гарантирана от закона възможност на едно лице да владее, да ползва и да се разпорежда с определена вещ и да иска от всички други лица да се въздържат от въздействие върху нея. Тоест, то е сложно вещно право, включващо в себе си няколко правомощия. Правомощието на собственика да иска от всички други лица да се въздържат от каквито и да е въздействия върху собствената му вещ, а ако са осъществили такива въздействия- да ги преустановят за в бъдеще и да възстановят вещта в предишното ѝ състояние, е част от съдържанието на правото на собственост. Нещо повече, това правомощие е същностното съдържание на правото на собственост.

След като претендираното с иска по чл.109 ЗС правомощие на собственика /да иска от всички други лица да се въздържат от неоснователни въздействия върху собствената му вещ, а ако са

осъществили такива въздействия- да ги преустановят за в бъдеще и да възстановят вещта в предишното ѝ състояние/ е част от самото право на собственост, то и предметът на делото по иска с правна квалификация чл.109 ЗС е правото на собственост. Именно съществуването на това право ищецът по иска по чл.109 ЗС иска да бъде установено със сила на пресъдено нещо и да бъде защитено от съда с решението по този иск. Затова и решението по негативния иск следва да съдържа не само осъдителен, но и установителен диспозитив за правото на собственост на ищеца, така както това е прието в т.2А на Тълкувателно решение № 4 от 14.03.2016 г. по тълк.д.№ 4 от 2014 г. на ОСГК на ВКС относно диспозитива на решението по ревандикационния иск.

От това, че предмет на делото по чл.109 ЗС е твърдяното от ищеца право на собственост, а правото на собственост е имуществено право, следва, че исковете с правна квалификация чл.109 ЗС са оценяеми, като цената им се формира по правилата за исковете за собственост: от данъчната оценка, а ако няма такава- от пазарната цена на имота на ищеца- чл.69, ал.1, т.2 ГПК. Съответно държавната такса по този род искове се определя според изричното правило на чл.71, ал.2 ГПК- върху една четвърт от цената на иска.

Когато като предмет на делото е въведено искане за защита на правото на собственост само върху част от имота на ищеца /тоест, когато твърдяното от ищеца действие или бездействие на ответника засяга само част от имота на ищеца/, предмет на делото е претендираното от ищеца право на собственост само върху тази част, поради което и цената на иска в този случай се определя по данъчната оценка, а ако няма такава- по пазарната цена само на засегнатата от нарушението част, а не на целия имот. В този случай за определяне на първоначалната цена на иска е достатъчно в исковата молба засегнатата от нарушението част от имота на ищеца и съответно цената на иска да са посочени приблизително. Ако най-късно до първото заседание по делото ответникът или съдът повдигнат въпроса за цената на иска с мотив, че има несъответствие на указаната цена с действителната, цената на иска се определя от съда приблизително, като впоследствие се изиска допълнителна такса или се връща надвзетата съобразно цената, която съдът определя при решаване на делото /чл.70, ал.3 ГПК/. В случай, че до първото по делото съдебно заседание въпросът за цената на иска не бъде повдигнат, първоначално определената цена на иска, респективно събраната държавна такса остават непроменени.

Ако се приеме обратната теза /че искът с правна квалификация чл.109 ЗС е неоценяем, тъй като предмет на иска не е правото на собственост, а правомощието на собственика да иска от всяко трето лице да извърши определено действие или да се въздържа от такова действие, което правомощие било различно от правото на собственост/, логически би се стигнало до неправилния извод, че и искът с правна квалификация чл.108 ЗС също е неоценяем, тъй като с него ищецът

също защитава отделно свое правомощие- правомощието да владее собствения си имот. И с ревандикационния, и с негаторния иск се защитава едно и също правомощие на собственика- да владее имота си, но срещу различни по степен и интензитет нарушения на това правомощие: при ревандикационния иск- от отнемането на владението, а при негаторния иск- от действия, с които само се смущава владението.

Съдия Теодора Гроздева

Съдия Красимир Влахов

Съдия Боян Цонев

Съдия Геновева Николаева

Съдия Диана Хитова

Съдия Веселка Марева

Съдия Снежанка Николова

Съдия Гълъбина Генчева

Съдия Драгомир Драгнев

Съдия Жива Декова

Особено мнение по т.2 от Тълкувателното решение по тълкувателно дело № 4 от 2015 г. на ОСГК на ВКС

На вписване подлежат само актовете и исковите молби, за които с изрична законова разпоредба е предвидено вписване: в чл.112- чл.116 от Закона за собствеността, в някои други закони /например в ЗЗД/ и в Правилника за вписванията. Съгласно чл.114, ал.1, б.”в” ЗС и чл.11 от Правилника за вписванията вписват се исковите молби за постановяване на съдебни решения по чл.112, ал.1, б.”з” ЗС /съответно решения по чл.4, б.”з“ от Правилника за вписванията/, а съгласно чл.112, ал.1, б.”з” ЗС на вписване подлежат всички съдебни решения, които заместват актовете по чл.112, ал.1, б.”а” ЗС. С изменението на чл.112, ал.1, б.”а”

ЗС, публ. в ДВ бр.34 от 2000 г. бе прието, че се вписват не само актовете, с които се прехвърля правото на собственост или се учредява, прехвърля, изменя или прекратява друго вещно право върху недвижими имоти, но и актовете, с които се признават такива права. Тъй като съдебните решения по исковете за собственост заместват актове по чл.112, ал.1, б."а" ЗС за признаване на правото на собственост или други вещни права върху недвижими имоти, а решението по иска с правна квалификация чл.109 от ЗС е решение за установяване и признаване на право на собственост, то с оглед горепосочените разпоредби следва да се приеме, че исковата молба по иск с правна квалификация чл.109 ЗС подлежи на вписване.

Вписването по принцип има оповестително действие. Съгласно чл.1 от Правилника за вписванията вписването се състои в даване гласност на подлежащите на вписване актове, а когато се вписват иски молби- дава гласност на спора по отношение на третите на този спор лица. Само по изключение, в изрично посочените в закона случаи /например чл.114, б."б", изр.2 ЗС във връзка с исковете по чл.19, ал.3 ЗЗД, чл.17, ал.2 ЗЗД, чл.33, ал.3 ЗЗД, чл.88, ал.2 ЗЗД, чл.135, ал.1, изр.последно ЗЗД, чл.227, ал.5 ЗЗД/ вписването има и защитно действие: осигурява противопоставимост на правата на ищеца срещу всички права, придобити от трети лица след вписването. Тъй като по отношение на исковите молби по чл.109 ЗС такова изключение не е предвидено, вписването на исковата молба по иск с правна квалификация чл.109 ЗС има само оповестително действие.

Даването на гласност на обстоятелството, че е заведен иск с правна квалификация чл.109 ЗС, е от съществено значение за сигурността на гражданския оборот и за гарантиране правата на евентуалните бъдещи приобретатели както на имота на ищеца, така и на имота на ответника по иска с правна квалификация чл.109 ЗС. За формиране на волята на третите лица да закупят /или придобият по друг начин/ собствения на ищеца имот от значение е те да знаят, че е висящ спор за неоснователно въздействие върху този имот, с което се смущава неговото спокойно ползване. В редица случаи предметът на иска по чл.109 ЗС е такъв, че при уважаването му имотът на ответника също може да бъде засегнат, като се промени съществено /например, когато с решението по иска с правна квалификация чл.109 ЗС се постановява събаряне на изградена в имота на ответника постройка или част от постройка/, поради което осигуряването на гласност за наличието на този спор е от значение и за приобретателите на имота на ответника.

Съдия Теодора Гроздева

Съдия Красимир Влахов

Съдия Боян Цонев

Съдия Диана Хитова

Съдия Драгомир Драгнев

Съдия Веселка Марева

Съдия Снежанка Николова

Съдия Жива Декова

Съдия Гълъбина Генчева

Съдия Геновева Николаева